

ЧИТАЛАЧКЕ НАВИКЕ СТУДЕНАТА У СРБИЈИ

Каролина Перчић^{1*}, Лазар Вукадиновић²

¹Факултет за менаџмент, Универзитет Метрополитан, Београд, Србија

²Универзитет Унион – Никола Тесла, Пословни и правни факултет,
Београд, Србија

* percic.karolina@gmail.com

Апстракт

Навике у читању могу се објаснити као целоживотна непрестана потреба за стицањем нових знања, која се перципира од стране појединаца као потреба и извор задовољства. Основни разлог става да је читање потреба и задовољство може се наћи у чињеници да читање пружа унапређивање личног развоја, као и друштвеног напретка у целини. Како је установљен тренд кризе читања од стране појединих аутора, и с обзиром на то да развој технологија утиче на промене у начину читања, читалачке навике студената су предмет истраживања у овом раду, у смислу учесталости читања књига, новина, часописа и иновативности у читању (коришћење електронског у односу на штампани облик). Након приказа резултата секундарних истраживања, приказале се резултати емпиријског истраживања у виду дескриптивне и компаративне статистике, о читалачким навикама студената у Србији. Истраживање је спроведено на узорку од 1148 испитаника, током маја и јуна 2018. године. Резултати емпиријског истраживања показали су релативно високе проценте студената који воле да читају (преко 60% студената чита учестало) и да се студенти радије опредељују за штампане књиге, а дигиталне форме новина и часописа. Резултати рада указују на најслабију учесталост читања књига од стране студената техничко-технолошких наука и уметности.

Кључне речи: читалачке навике, читање, студенти, књиге, Србија.

READING HABITS AMONGST UNIVERSITY STUDENTS IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Abstract

Reading habits can be described as continuous lifelong need for gaining new knowledge, and are perceived by individuals as both a necessity as well as a source of satisfaction. The main reason for the stance that reading is both, a necessity and a source of satisfaction can be found in the fact that reading enables enhancement of personal development, as well as the advancement of the society as a whole. As there is a trend of reading crisis established by certain authors and taking into account the fact that

developments in the field of technology have an impact on the alterations on means of reading, the reading habits are the subject of this paper, from the perspective of the students themselves as well as to their frequencies of reading books, newspapers, magazines, and the innovations in the reading process (the use of electronic vs. printed formats). After presenting the results of the secondary research, the results of the empirical research will be presented, in particular as to the descriptive and comparative statistics on the reading habits amongst university students in the Republic of Serbia. The research was conducted on a sample of 1,148 examinees during the months of May and June 2018. The results of the empirical research have shown relatively high percentage of students who like to read (over 60% of students read frequently), and that students prefer to opt for printed books, and digital forms of newspapers and magazines. The results of this paper have shown the lowest frequency of reading books amongst the students in the sphere of technical and technological sciences as well as in the field of arts.

Key words: reading habits, reading, university students, books, Serbia.

УВОД

Читање представља веома значајну компоненту у целокупном образовном процесу, јер читање и читалачке навике утичу на читалачку писменост, односно на образовање младих, а самим тим и на квалитет живота, како појединаца тако и друштва. Мотивација за истраживањем произлази из уочене кризе читања, као и свеprisутнијег развоја технологија које омогућавају иновативнији контакт читалаца и писаних речи. Предмет истраживања у овом раду је разматрање учесталости читања младих, односно студената, у Србији, с циљем да се дође до сазнања какве су њихове читалачке навике и колико су оне иновативне – колика је учесталост читања књига, новина, часописа, како у класичном (штампаном) облику тако и у електронском. Циљ истраживања је да се испита постојање разлика у погледу навика студената у читању и иновативности, односно да ли постоји утицај година старости студената на учесталост читања књига, новина и часописа, у штампаном и електронском облику, као и статистички значајна корелација између наведених варијабли, затим да ли постоји статистички значајна разлика између студената према полу и учесталости читања књига, новина и часописа, у штампаном и електронском облику, као и постојање статистички значајних разлика између студената различитих факултета према области студија и учесталости читања, у штампаном и електронском облику.

Наведено је од значаја за процес учења у образовном процесу. Иако су информационе технологије све више заступљене у свим областима живота и допринеле томе да је све популарнији *eLearning*, што подразумева да су студентима на располагању само наставни материјали у електронском облику, од значаја је сазнање како је студентима најподесније читање – да ли из штампаних или дигиталних извора. Како постоје истраживања на тему читалачких навика учени-

ка основних и средњих школа, као и студената будућих васпитача и учитеља, и грађана Србије уопште, допринос овог рада је у приказу резултата истраживања читалачких навика студената различитих студијских области (друштвено-хуманистичке науке, техничко-технолошке науке, природно-математичке науке, медицинске науке, уметност) у Србији.

Како би се појединци упознали с неопходним материјалима и чињеницама, неопходно је да исте визуелизују кроз речи и приказе – читањем. Процесом читања се сусрећемо с новим информацијама, те овладавамо новим знањима и вештинама. Читалачке навике преносе се с генерације на генерацију и морају се формирати у млађем узрасту и неговати током целог живота (Beck & Mckeown, 2001).

За развој читалачких навика младих важан је однос њихове породице према књигама и читању, а током читавог школовања важно је колико се и на који начин користе уџбеници, књиге и други извори знања, какав је однос наставника према књигама, опремљеност библиотека (Кrnjaić, Stepanović i Pavlović Babić, 2011, 268).

„Активности културне потрошње које се одвијају у приватном простору испитаника, далеко од јавности, често се сматрају основним знацима културе једне личности. Читање и учесталост читања представља посебан облик културног интересовања студентске популације, јер су везани за књигу, која је саставни део студентског свакодневног живота” (Mrđa, 2011, 93).

Појава нових технологија пружа нове димензије у оквиру процеса читања. Помоћу електронских читача може се прочитати и сачувати на уређајима велики број књига, које су на тај начин доступне читаоцима у сваком тренутку и на сваком месту (Nedeljkov, 2016). Утицаји електронских медија су из корена променили начине посредством којих млади долазе до жељених информација у свакодневном животу. Доступност садржаја на интернету, као и могућност преузимања било које књиге у дигиталном облику, смањило је продају традиционалних штампаних издања књига у великој мери и довела је у незавидан положај оне компаније које нису модернизовале своје пословање нуђењем садржаја у дигиталном формату (Mihanović i Markotić, 2016).

О ЧИТАЊУ И НАВИКАМА ЧИТАЊА

Читање је једна од активности кроз коју млади могу остваривати функције одмора, забаве и развоја личности (Кrnjaić i sar., 2011, 267). Не постоји јединствена и свеприхваћена дефиниција читања. Известан број дефиниција покушава да појам *читање* дефинише поприлично површно, попут пуког декодирања порука, које подразумева дешифровање симбола, што је неприхватљиво имајући у виду

да је читање веома сложен процес. Друга група дефиниција пак дефинише читање као когнитиван процес са низом нивоа кроз које појединац, односно читалац, пролази и савладавањем тих нивоа постаје све бољи у читању (Palmer, 1975).

Према дефиницији из *Meriam Webster*-а, читање подразумева контакт са словима и симболима, чулним органима попут очију и додира, односно добијање информација из визуелних или писаних извора. Отуда читање подразумева повезивање различитих идеја, односно добијање значења из писаних извора.

Читање се може дефинисати у два правца. Први се заснива на трансформисању симбола у звукове, тј. речи, и добијање значења из штампаних извора, а други правац подразумева давање личног печата, тј. значења, штампаним материјалима, који у великој мери зависе од реакција читалаца и њихових поимања поменутих материјала (Lee, 1969).

Неке од најважнијих компоненти вештина читања су: разумевање концептуалног значења, праћење логичког следа конструкција реченица, претпоставке у погледу суштина наредних реченица у оквиру целине, као и лак прелаз на наредни део текста уз потпуно разумевање истог (Palani, 2012, 93).

„Читање је уметност интерпретирања штампаних и написаних речи... Континуирано и систематско читање поспешује интелект читалаца, утиче на емоције и пружа могућности за даљи сазнајни напредак читалаца” (Ismail, Ahmad & Ahmad, 2013, 303). Читање се дефинише као процес размишљања, процењивања, доношења судова, имагинације, резонувања, као и решавања новонасталих ситуација (Mihanović i Markotić, 2016). Читање је неспорно од изузетног значаја за академски развој студената, поготово на нивоу терцијарног образовања, где до посебног изражаја долази језик који се користи, ефикасност самог учења, као и лични карактер читалаца, односно студената (Fatilogo, Adesola, Nameed & Adewumi, 2017, 106). Читање представља необичну спону између индивидуалности и заједнице – оно је дубоко лични чин, процес који се одвија у самоћи, а с друге стране, виртуелна заједница читања укључује нас у реалну комуникациону заједницу, као могући темељ нове, хуманије друштвености (Vučković, 2012, 203–204).

Навика се може окарактерисати као сваки модел понашања који је настао услед учења и може се анализирати у сваком појединачном случају. Читалачке навике могу се посматрати и као један од видова културних навика – као облик приватне културне потрошње, где у културне навике спадају још облици јавне културне потрошње (посете позоришту, биоскопу, музејима, концертима, културно-историјским споменицима итд.), и активности културне продукције (бављење уметношћу – професионално или аматерски) – (Cvetičanin i Milankov, 2011, 10).

Васпитачи и учитељи су есенцијални у остваривању љубави према књизи и читању. Стојановић и Пурић (2014, 510) истичу да уколико децу на почетку школовања у предшколском узрасту не припремимо вежбама (визуелним, аудитивним, аналитичко-синтетичким), односно уколико им се тражи пуко дешифровање самих дела без узимања у обзир њихових личних доживљаја, постоји могућност стварања фобије према читању, те да је неопходно креирати сигурну и пријатну атмосферу учења читања, где ће се деца континуирано подизати самопоуздање. Поменути аутори наводе да је веома важно да васпитачи, учитељи и родитељи, без представљања императива самог читања, процес читања прикажу као активност која ће деци бити омиљена. Резултати истраживања мишљења студената будућих васпитача и учитеља о вредности књиге, њеном месту и значају за укупан развој и даље образовање најмлађих (узорак: 110 испитаника – 95 студената учитељског и 15 студената васпитачког смера) – (Stojanović i Purić, 2014, 514–515) показују да су родитељи најважнији фактор који доприноси развоју културе читања. Најмањи проценат испитаника (15,45%) сматра да је од најмлађег узраста потребно развијати љубав према књизи, затим, 39,09% њих сматра да тај процес треба отпочети с првом годином живота, а 34,54% сматра да је предшколски узраст оптималан период за почетак дружења са књигом. Неки од предлога испитаних студената, с циљем приближавања читања млађим генерацијама, јесу: илустрација дела, посете библиотекама, представљање књига, одласци у позориште, одласци на сајмове књига, луткарске радионице).

Осим васпитача и учитеља, и родитељи имају значајан утицај на стварање културе читања. Истраживањем читалачких навика средњошколаца у Србији из 2007. године (узорак: 2426 ученика из 26 средњих школа, узраста од 15 до 19 година) доказано је да су развијеније читалачке навике условљене вишим школским успехом и вишим нивоом образовања и мајке и оца, као и типом школе коју похађају ученици (Krnjajić i sar., 2011, 278).

Утицај интернета и осталих нових медија на понашање младих предмет је бројних истраживања која указују на негативне последице дигиталних садржаја који развијају „зависност од интернета“, те утичу на понашање и целокупну (не)активност корисника. Млади данас испред ТВ екрана, компјутера и мобилних телефона проведу по пет и више сати дневно, при чему велики проценат њих уопште не чита у слободно време, нити показује интересовање за књигу, а електронски медији владају светом и добијају битку са штампаним медијима (Stojanović, 2014, 107–108).

Интернет је променио читалачке навике. Људи више не читају текстове студиозно од почетка до краја. Они непрестано прелазе очима по страницама и траже различите пасусе у оквиру текста. У

том смислу, неопходно је успостављање адекватне структуре текста и издвајање важних делова истог, путем поднаслова и коришћења различитих боја, не би ли се постигли бољи ефекти (Manjoo, 2013). „Брзо и површно читање електронских издања, мноштво динамичних ефеката, хипертекстуалност, стално кликтање и ограничен екран спутавају машту, ограничавају мисао, смањују асоцијације, нарушавају могућност замишљања уметничког света књижевног дела, што све доводи у питање опстанак књиге као штампаног медија” (Stojanović, 2014, 105).

Информације које су до појаве интернета могле једино да се нађу у књигама нужно су захтевале куповину књига, позајмљивање књига из библиотека или чак вишечасовно седење у читаоници библиотеке, док су електронске књиге и интернет учинили знање доступним свима, а улога библиотека се, самим тим, драстично морала променити – појављују се дигиталне библиотеке, као *Project Gutenberg* или *Google Books*, које прете да оповргну све разлоге постојања обичних библиотека (Vekonj, 2014, 63–67). Данас електронски медији све више нагињу ка визуелној страни и постају сликовни попут хијероглифа у Старом Египту и добијају нову димензију – интерактивност привидног или стварног учешћа (Vekonj, 2014, 68).

С друге стране, вредност књиге је несумњива, посебно данас, јер „не може да нас превари сликом – сами читањем стварамо менталне слике, оставља нам времена да размислимо док читамо, да се опет вратимо на прочитано, покреће више менталне процесе, не претендује да остави утисак на чула, него на интелект, покреће нашу сопствену имагинацију и не даје готова решења” (Stojanović, 2014, 112). Стојановић даље истиче како би незаменљив подстицај ученицима за постигнут успех у школи било даривање књига као награде и онима са слабијим успехом, а у складу са њиховим афинитетима, у циљу успостављања односа ученика према писаној речи. „Да би схватили вредност књиге и њен значај за развој личности, млади треба да се оспособе да открију суштину савремених медија, да буду свесни механизма које они користе, а којима обликују њихову свест, свест публике, да овладају инструментима манипулације и осете границу која, ако се пређе, постаје погубна за духовни развој младе особе” (Stojanović, 2014, 111–112).

ЧИТАЛАЧКА ПИСМЕНОСТ

Развој вештине читања није задатак само почетне наставе читања, већ се захтева труд ученика и наставника током целокупног школовања. Даље, како се појединац развија и прелази на више нивое образовања тако се и сложеност самог читања повећава (Porović, 2013, 114).

Сређином прошлог века се под писменошћу подразумеваала способност читања и писања на матерњем језику, а описмењавање становништва био је један од основних циљева образовног система тога времена (Pilirović i Glušac, 2017, 318). Данас се „под писменошћу обично подразумева елементарна обученост која нам омогућава да дођемо до информације и касније је пренесемо или употребимо” (Baucal i Pavlović Babić, 2010, 13). Писменост – основна, читалачка, медијска, рачунарска, математичка итд. – услов је за живот, рад и напредак у савременом друштву, а иста се може сматрати оруђем моћи које легитимише мишљење, права и законе доминантне групе, односно као средство којим се ствара мишљење, али и манипулише функционално неписменим човеком (Porović, 2013, 113). Читалачка писменост сматра се једном од основних компетенција од значаја за учење и развој, а развија се кроз различите школске и ваншколске активности које укључују читање (Buđevac i Baucal, 2014, 23). „Развој читалачке писмености, као дела функционалне писмености, задатак је и циљ наставе језика и књижевности, како у основној, тако и у средњој школи” (Porović, 2013, 112). Читање и читалачке навике утичу на поспешивање читалачке писмености.

Висинко (2014, 13) истиче да читалачке компетенције морају бити централни део образовног процеса и да су за развој читалачке писмености од пресудног утицаја настава матерњег језика и читалачке навике, које се стичу од најранијег узраста код деце, где су наставници у обавези да ученике науче процесима учења, да поспешују њихове читалачке способности и вештине. Према истраживању спроведеном од стране Јовановића (2016, 121), резултати указују на то да сви ученици могу бити једнако заинтересовани да развијају знања и компетенције у школи без обзира на социо-економски статус, али да без финансијске подршке у погледу опремљености библиотеке и рачунарских кабинета, као и развоја метакогнитивних стратегија, није могуће очекивати повећање читалачких компетенција ученика из сиромашних средина.

Читалачка писменост је у највећој мери развијена код младих петнаестогодишњака из Шангаја (Кина), чије је просечно постигнуће (556 поена на PISA скали) више за око 60 поена од OECD просека (493 поена), а одмах иза младих из Шангаја налазе се млади из Кореје (539), Финске (536) и Хонг Конга (533). Просечно постигнуће младих петнаестогодишњака из Србије на PISA 2009. скали читалачке писмености је 442 поена, што је испод просека OECD, иако је уочен велики напредак у односу на претходна два тестирања. Према поменутом истраживању, уочава се да су девојчице успешније од дечака у погледу читалачке писмености. Разлика у читалачкој писмености између дечака и девојчица у Србији слична је оној која постоји у OECD земљама и износи 39 поена у корист девојчица (Baucal i Pavlović Babić, 2010).

СЕКУНДАРНА ИСТРАЖИВАЊА О ЧИТАЛАЧКИМ НАВИКАМА

Према истраживању спроведеном од стране *National Endowment for the Arts* (2007), читаоци који мање читају имају потешкоћа приликом читања, што даље има последице на живот читаоца, како у економском тако и у друштвеном смислу, али и у погледу грађанских права.

Током година, иновације у области информационих технологија и развоја нових медија допринеле су да студенти мање читају и више се упуштају у друге активности, попут гледања телевизије, дописивања онлајн, као и свих осталих активности које пружају друштвене мреже (Fatiloro, 2017, 109). Група аутора је истраживала колики утицај имају интернет и телевизија на читалачке навике студената, будући да тзв. мултитаскинг није ретка појава код младих, односно испитивали су колико студенти могу бити ефикасни у читању градива док истовремено гледају телевизију или слушају музику (Mokhtari, Reichard & Gardner, 2009). Према истраживањима, значај личног утиска корисника, задовољство, као и мотивација за читањем, без обзира на време које је дато за спровођење обавезних школских активности у погледу читања, даје боље разумевање у погледу читања (Vera, Valenzuela & Sotomayor, 2015).

Истраживање *World's Most Literate Nations* (2016) рангирало је државе према читалачком понашању грађана и писаним изворима које грађани имају на располагању. Од 61 државе, Србија је на 49. месту.

Према истраживању спроведеном током 2015. године, 61% студената у Републици Србији користи десктоп рачунаре за обављање школских активности, као и у слободно време, затим, 62,50% студената у Републици Србији чита штампане материјале приликом учења, како дуже тако и краће текстове, и 30,25% студената у Србији проводи преко 10 сати у читању и учењу на недељном нивоу (Szentgyörgyvölgyi, Novotny & Szabó, 2017). Истраживање навика студената у коришћењу *eLearning*-а из 2017. године доказало је да скоро 35% студената Универзитета Метрополитан у Београду радије бира штампани облик наставног материјала за учење, у односу на електронски (коме се све више тежи, у виду разних платформи за учење на даљину), што говори да се неке навике корисника тешко мењају упркос развоју технологије и ефикаснијих метода рада (Vukadinović i Perčić, 2017, 124). Стојановић и Пурић су (2014, 516) истраживањем дошли до закључка да студенти као будући васпитачи и учитељи највећу моћ књиге препознају у домену естетског, емоционалног и моралног развоја личности, па тек онда у интелектуалној сфери. Такође, резултати истог истраживања показали су да испитаници имају резервисан став према појави дигиталних библиотекарка – 30,9% њих уопште не прихвата идеју о дигитализацији за исправну у развијању културе читања код младих, а њих 35,45% је де-

лилично сагласно с тим да ће такве библиотеке позитивно утицати да се млади више заинтересују за књигу.

Добросављевић (2015) у свом истраживању читалачких навика младих од 14 до 24 године долази до закључка да студенти више читају од средњошколаца. У поређењу с другим активностима, читање од стране младих заузима тек 7. место од могућих 10. Према истраживању о положају и потребама младих у Србији из 2015. године, само 3,8% изјаснило се да слободно време проводи читајући, затим 13,2% бави се спортом, 15% слободно време проводи уз телевизор, 19,2% уз компјутер, 42,1% са пријатељима. Истраживање спроведено на узорку од 2426 ученика средњих школа у Републици Србији указало је да међу средњошколцима свега 8,4% најчешће проводи своје слободно време читајући књиге, а њих 12% уопште не чита, 21% чита само обавезну лектуру, а 40% чита лектуру и понекад књиге које нису обавезне, док најмалобројнију групу чине страствени читаоци који увек читају неку књигу – око 7% њих (Кrnjaić i sar., 2011, 272).

Међу првима су Илић, Гајић и Маљковић (2007) указали на катастрофалне размере кризе читања као сложеног педагошког, културолошког и општедруштвеног феномена. Резултати истраживања (Stojanović i Purić, 2014, 512) указују на то да је приметна криза читања, према мишљењу студената будућих васпитача и учитеља, а резултати истраживања до којих су дошли Буђевац и Бауцал (2014, 28) показују да већина деце на крају четвртог разреда није у потпуности спремна да користи компетенцију читања као средство учења и развоја. Према Вучковићу (2012, 209), криза читања је само израз дубље кризе вредности постмодерне епохе површности и заводљиве виртуелне реалности. Стручњаци најразличитијих профила сагласни су у томе да је неопходно подстицати децу и младе на активан однос према књизи кроз креативну игру, варијације, драматизације текста (Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, 2013, 5–6).

Писменост је кључан ресурс и важно средство којим се долази до образовних квалификација, до посла, квалитетнијег живота, а с друге стране, читање дневне штампе и часописа представља распрострањену и уобичајену активност у свакодневном животу у већини савремених друштава (Cvetičanin i Milankov, 2011, 13). У истраживањима из 2010, 2012. и 2015. године, показало се да ови трендови опадања активности читања књига важе и за Србију. *TNS Medium Gallup* (2012) спровео је истраживање на тему читалачких навика грађана Србије, на узорку од 1072 испитаника, који представљају пунолетну популацију Србије, и резултати су показали да више од 60% грађана Србије ретко чита, односно да се 29% испитаника може сврстати у категорију редовних читалаца. Према резултатима истраживања из 2015. године (Орачић i Subašić, 2016), највећи проценат испитаних грађана Србије (63,6%) нема довољно времена за читање књига, док

је 24,6% испитаника навело да чита књиге у слободно време, као једну од омиљених активности, и 60% грађана воли да чита новине и магацине. Читалачке навике су на истом нивоу у последњих 10 година – барем једну књигу у годину дана прочита око 60% грађана, ради сопственог задовољства. За потребе посла чита мали број људи, док из образовних разлога највише читају ученици и студенти. Након запослења, грађани Србије веома ретко посежу за стручном литературом како би се усавршили у свом послу. Више од трећине грађана Србије не купује књиге (35,7%), док више од половине купи макар једну књигу годишње (57,7%).

МЕТОДОЛОГИЈА ЕМПИРИЈСКОГ ИСТРАЖИВАЊА

Применом методе испитивања, спроведено је емпиријско истраживање у Републици Србији. У питању је конфирмативно истраживање – за проверу хипотеза. Приликом обраде података и интерпретације резултата користио се софтвер SPSS, а приликом анализе користиле су се квантитативне статистичке методе: дескриптивна (дистрибуција фреквенција) и компаративна статистика (t-тест, ANOVA, регресија и корелација). Истраживање је спроведено у периоду од 7. маја до 12. јуна 2018. године. Циљна група били су студенти основних студија у Републици Србији како би се испитало које су њихове читалачке навике и преференције. За потребе истраживања коришћен је онлајн упитник, који је састављен за потребе овог истраживања, и линк ка том упитнику слат је испитаницима – студентима у Србији. Ради се о простом случајном узорку, који чини 1148 студената: 563 мушких (49% узорка) и 585 женских испитаника (51% узорка), старости од 18 до 50 година, где 95% испитаника чине студенти старости од 18 до 30 година. Студенти прве године основних студија чине 24% узорка, друге 28%, треће 22% и четврте 26%. Истраживањем су обухваћени студенти из области друштвено-хуманистичких наука (38%), техничко-технолошких (35%), природно-математичких (11%), медицинских наука (8%) и уметности (8%). Статистичка грешка износи 2,9%, уз интервал поверења од 95%. Према *Статистичком годишњаку Републике Србије 2016. Републичког завода за статистику, школске 2014/15. године* било је 190.416 студената уписаних на студије првог степена у Србији.

Нека питања у упитнику односила су се на петостепену Ликертову скалу одговора у вези са учесталошћу читања књига, новина, часописа, при чему 1 представља најнижи ниво учесталости, а 5 највиши (5 – скоро увек, 4 – често, 3 – понекад, 2 – ретко, 1 – никад). Наведени су оквирни периоди за понуђене одговоре (скоро увек – сваки дан; често – једном недељно; понекад – једном у три месеца; ретко – једном у годину дана; никад – ниједном у протеклих

годину дана) да би се обезбедила прецизност одговора, који се односе на период од годину дана.

Хипотезе истраживања су следеће:

Нулта хипотеза H_0 : Уопштено, међу студентима не постоји разлика у погледу њихових навика у читању и иновативности.

Алтернативна хипотеза H_1 : Постоји утицај година старости студената на учесталост читања књига, новина и часописа, у штампаном и електронском облику, као и статистички значајна корелација између наведених варијабли.

Алтернативна хипотеза H_2 : Постоји статистички значајна разлика између студената према полу и учесталости читања књига, новина и часописа, у штампаном и електронском облику.

Алтернативна хипотеза H_3 : Постоји статистички значајна разлика између студената различитих факултета према области студија и учесталости читања, у штампаном и електронском облику.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ДИСКУСИЈА

Према резултатима емпиријског истраживања, велики је проценат студената који воле да читају (86%), док није занемарљив број оних који не воле да читају (14%), при чему је већи проценат мушких испитаника (18%) у односу на испитанике женског пола (11%) који немају читалачке навике. Када се посматра дистрибуција студената према години студија, највећи су проценти код студената треће године (19% њих не воли да чита), док је проценат оних који не воле да читају на првој години студија 12%, на другој 15%, а на четвртој 11%. Може се закључити да опада читалачко расположење студената како се уписује наредна година студија, изузимајући студенте четврте године студија.

У Табели 1 су приказани резултати истраживања у вези са тим да ли студенти воле или не воле да читају у односу на област студија. Уочава се да је најмањи проценат студената друштвено-хуманистичких наука који не воле да читају, затим следе студенти уметности, па студенти природно-математичких наука, док је прилично велики проценат студената медицинских наука (17%) и техничко-технолошких наука (20%) који не воле да читају.

Табела 1. Дистрибуција студената према области студија и љубави према читању

Област студија	Волим да читам	Не волим да читам
Друштвено-хуманистичке науке	91%	9%
Техничко-технолошке науке	80%	20%
Природно-математичке науке	87%	13%
Медицинске науке	83%	17%
Уметност	89%	11%

Као једно од питања у истраживању, поставља се питање у којој форми студенти највише воле да читају књиге. Одговори на ово питање показали су да је то штампана форма (чак 82% студената више воли овај традиционални облик), док је преосталих 18% студената истакло да више воли да чита књиге у електронској форми – преко рачунара (7%), преко таблета (3%), преко паметног телефона (4%) и 4% њих преко уређаја за читање (*ERD – Electronic Reading Devices*). Када се посматра дистрибуција студената према полу у вези са истим питањем, већи је проценат студената женског пола (89%) који преферирају читање у штампаној форми у односу на избор који праве студенти мушког пола (75%), а већи је проценат студената (25%) који више воле да читају у електронској форми, у односу на студенткиње (11%). Утврђена је статистички значајна разлика у одговорима испитаника мушког и женског пола према форми у којој студенти највише воле да читају ($p = 0,00 < 0,05$; t-тест). А када се посматра дистрибуција студената по овом питању према години студија, највећи је проценат студената прве године (88%) који радије бирају да читају штампану форму, затим следе студенти друге године (83%), па студенти треће и четврте године (по 78%). Највећи проценат студената медицинских наука преферира читање књига у штампаној форми (94%), затим следе студенти друштвено-хуманистичких наука (91%), па студенти уметности (81%), студенти природно-математичких наука (75%) и најмањи је проценат студената техничко-технолошких наука (73%). Постоји статистички значајна разлика у одговорима испитаника према области студија и форме књига из које највише воле да читају ($p = 0,00 < 0,05$; ANOVA).

У разматрању читалачких навика студената у Србији, уочава се да је велики број студената (54%) прочитао последњу књигу (стручну или било коју другу) пре недељу дана од тренутка попуњавања упитника, затим, њих 28% прочитало је књигу пре месец дана, 12% пре 6 месеци, свега 2% пре годину дана, а 4% пре више од годину дана. Када се разматра дистрибуција студената по овом питању према полу, већи је проценат студенткиња (58%) које су пре недељу дана прочитале књигу, у односу на студенте мушког пола (49%), док је већи проценат студената мушког пола (7,5%) који су прочитали последњу књигу пре више од годину дана, у односу на студенткиње (2%). Потврђена је статистички значајна разлика у одговорима испитаника према полу, по овом питању ($p = 0,001 < 0,05$; t-тест). Може се закључити да студенткиње учесталије читају књиге.

А када се посматра дистрибуција студената према години студија, по овом питању, 49% студената прве године прочитало је књигу пре недељу дана, 48% друге, 55% треће и 56% четврте године, на основу чега се закључује да учесталије читају књиге студенти виших година студија. Потврђена је статистички значајна разлика у одгово-

рима испитаника према години студија и учесталости читања ($p = 0,007 < 0,05$; ANOVA). А када се анализира дистрибуција студената према учесталости читања књига и области студија, највећи је проценат студената медицинских наука (68%) који су пре недељу дана прочитали последњу књигу, затим следе студенти друштвено-хуманистичких наука (59%), па студенти природно-математичких наука (57%), студенти техничко-технолошких наука (47%) и студенти уметности (37%). Постоји статистички значајна разлика у одговорима испитаника према области студија и учесталости читања ($p = 0,001 < 0,05$; ANOVA). Када се упореде ови резултати о учесталости читања књига са резултатима у вези са љубављу према читању, уочава се да они који не воле толико да читају ипак учесталије читају књиге, као нпр. студенти медицинских наука. Догађа се и обрнуто – да они који воле да читају некад и ређе читају књиге, као нпр. студенти уметности. Једно је волети радити неке ствари, а друго радити ствари које представљају обавезу. Некада се услед неких околности не раде оне ствари које се воле (због утицаја неких фактора, нпр. недостатак времена, приоритети, запосленост, финансије).

Резултати истраживања у вези са учесталошћу читалачких навика студената у Србији у погледу читања књига, стручних часописа и новина, како у штампаном тако и у електронском издању – приказани су у Табели 2. Студенти прилично често читају стручне књиге

Табела 2. Дистрибуција испитаника према учесталости читалачких навика

Питања из упитника у облику изјаве	Скоро увек	Често	Понекад	Ретко	Никад	Средња вредност
Читам романе и популарне књиге (белетристика).	8,6%	17,2%	31,5%	25,7%	17,0%	2,75
Читам стручне књиге и оне из области свог интересовања.	20,6%	32,8%	27,3%	13,7%	5,7%	3,49
Читам књиге у штампаном облику.	35,7%	25,9%	21,0%	13,4%	4,0%	3,76
Читам књиге у дигиталном облику.	13,3%	19,9%	23,4%	23,8%	19,6%	2,84
Читам стручне часописе у штампаном издању.	6,2%	11,8%	20,7%	28,7%	32,5%	2,30
Читам стручне часописе у електронском издању.	16,1%	20,3%	25,0%	18,6%	20,0%	2,94
Читам стручне књиге у штампаном издању.	25,3%	21,8%	22,6%	18,6%	11,8%	3,30
Читам стручне књиге у електронском издању.	15,4%	20,7%	25,1%	20,1%	18,6%	2,94
Читам новине у штампаном издању.	10,9%	14,9%	21,5%	26,0%	26,7%	2,57
Читам новине у електронском издању.	36,0%	22,6%	16,4%	13,1%	11,9%	3,58

из области свог интересовања, при чему су приврженији књигама у штампаном облику. Када су у питању стручни часописи и новине, студенти их чешће читају у електронском издању. Више од четвртине студената у Србији (27%) никада не чита новине у штампаном облику, а њих 12% никада не чита новине путем интернета.

У Табели 3 приказани су резултати испитивања утицаја година старости испитаника на зависне променљиве у вези са учесталошћу читалачких навика и може се закључити, на основу ниских вредности коефицијента детерминације (R^2), да је изузетно слаб утицај ове независне променљиве – година старости на зависне варијабле наведене у истој табели. Највећи је утицај година старости испитаника на учесталост читања стручних часописа у електронском издању, где је 4,7% варијабилности зависне променљиве одређено утицајем година старости. На основу, такође, ниских вредности коефицијента корелације, закључује се да је занемарљива веза између независне променљиве и свих испитаних зависних променљивих, односно да не постоји статистички значајна корелација ни у једном случају.

Табела 3. Испитивање регресије и корелације

Питања из упитника (зависне варијабле)	p	R^2	Pearson Correlation	Ризик грешке
Читам романе и популарне књиге (белетристика).	0,981	0,000	-	-
Читам стручне књиге и оне из области свог интересовања.	0,002*	0,008	0,091	0,01
Читам књиге у штампаном облику.	0,044*	0,004	-0,059	0,05
Читам књиге у дигиталном облику.	0,000*	0,028	0,167	0,01
Читам стручне часописе у штампаном издању.	0,016*	0,005	0,071	0,05
Читам стручне часописе у електронском издању.	0,000*	0,047	0,216	0,01
Читам стручне књиге у штампаном издању.	0,015*	0,005	-0,072	0,05
Читам стручне књиге у електронском издању.	0,000*	0,039	0,196	0,01
Читам новине у штампаном издању.	0,004*	0,007	0,085	0,01
Читам новине у електронском издању.	0,000*	0,021	0,145	0,01

*Звездицом је означено где се регресија и корелација узимају у разматрање ($p < 0,05$).

У Табели 4 приказана је дистрибуција испитаника према полу у односу на испитане зависне променљиве, а у Табели 5 приказане су статистички значајне разлике између испитаника према полу у односу на учесталост читања, применом t-теста.

Табела 4. Дистрибуција испитаника
према полу и учесталости читања

Питања из упитника	Пол	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Читам романе и популарне књиге (белетристика).	Мушки	563	2,51	1,180	0,050
	Женски	585	2,98	1,132	0,047
Читам стручне књиге и оне из области свог интересовања.	Мушки	563	3,53	1,116	0,047
	Женски	585	3,45	1,143	0,047
Читам књиге у штампаном облику.	Мушки	563	3,50	1,217	0,051
	Женски	585	4,01	1,102	0,046
Читам књиге у дигиталном облику.	Мушки	563	3,07	1,344	0,057
	Женски	585	2,61	1,245	0,051
Читам стручне часописе у штампаном издању.	Мушки	563	2,36	1,274	0,054
	Женски	585	2,25	1,150	0,048
Читам стручне часописе у електронском издању.	Мушки	563	3,01	1,388	0,059
	Женски	585	2,87	1,317	0,054
Читам стручне књиге у штампаном издању.	Мушки	563	3,10	1,375	0,058
	Женски	585	3,50	1,276	0,053
Читам стручне књиге у електронском издању.	Мушки	563	3,17	1,355	0,057
	Женски	585	2,73	1,270	0,053
Читам новине у штампаном издању.	Мушки	563	2,60	1,353	0,057
	Женски	585	2,55	1,280	0,053
Читам новине у електронском издању.	Мушки	563	3,61	1,419	0,060
	Женски	585	3,54	1,369	0,057

На основу приказаних резултата у табелама 4 и 5, закључује се да студенткиње учесталије читају романе и популарне књиге у односу на студенте мушког пола, као и књиге у штампаном облику, док су студенти мушког пола иновативнији – учесталије читају књиге у дигиталном облику у односу на студенткиње.

Табела 5. Испитивање статистичких значајности
према полу и учесталости читања

Питања у облику изјаве	t	df	p
Читам романе и популарне књиге (белетристика).	-6,937	1146	0,000*
Читам стручне књиге и оне из области свог интересовања.	1,249	1146	0,212
Читам књиге у штампаном облику.	-7,338	1146	0,000*
Читам књиге у дигиталном облику.	6,051	1146	0,000*
Читам стручне часописе у штампаном издању.	1,478	1146	0,140
Читам стручне часописе у електронском издању.	1,804	1146	0,071
Читам стручне књиге у штампаном издању.	-5,153	1146	0,000*
Читам стручне књиге у електронском издању.	5,662	1146	0,000*
Читам новине у штампаном издању.	0,619	1146	0,536
Читам новине у електронском издању.	0,904	1146	0,366

*Звездицом је означено постојање статистички значајне разлике ($p < 0,05$).

У Табели 6 приказане су статистички значајне разлике између испитаника према области студија у односу на учесталост читања, применом ANOVA теста, и види се да постоје бројне статистички значајне разлике између студената различитих области студија, чија је детаљна анализа истога представљена у Табели 7.

Табела 6. Статистичке значајности према области студија и учесталости читања

Читања	Sum of Squares	df	Mean Square	F	p
Читам романе и популарне књиге (белетристика)	40,419	4	10,105	7,431	0,000*
Читам стручне књиге и оне из области свог интересовања.	39,331	4	9,833	7,884	0,000*
Читам књиге у штампаном облику.	105,256	4	26,314	19,933	0,000*
Читам књиге у дигиталном облику.	115,619	4	28,905	17,703	0,000*
Читам стручне часописе у штампаном издању.	30,101	4	7,525	5,190	0,000*
Читам стручне часописе у електронском издању.	11,657	4	2,914	1,594	0,174
Читам стручне књиге у штампаном издању.	138,507	4	34,627	20,601	0,000*
Читам стручне књиге у електронском издању.	86,195	4	21,549	12,677	0,000*
Читам новине у штампаном издању.	83,369	4	20,842	12,514	0,000*
Читам новине у електронском издању.	80,643	4	20,161	10,730	0,000*

*Звездицом је означено постојање статистички значајне разлике.

Студенти природно-математичких и друштвено-хуманистичких наука учесталије читају романе и популарне књиге у односу на студенте других наука, као и стручне часописе у штампаном издању. Студенти природно-математичких наука (69%) и медицинских наука (64%) најмање једном недељно читају неку стручну књигу или књигу из области свог интересовања. Према учесталости читања књига у штампаној форми, предњаче студенти медицинских наука (78% њих чита књигу у штампаном облику бар једном недељно), па следе студенти друштвено-хуманистичких (71%) и природно-математичких наука (69%), а према учесталости читања књига у електронском облику, најбројнији су студенти природно-математичких (43%) и техничко-технолошких наука (42%). Највећи је проценат студената друштвено-хуманистичких наука (34%) који најмање једном недељно читају новине у штампаном издању, у односу на студенте других наука. Дупло је већи проценат студената који читају новине у електронском издању, а највећи је проценат студената природно-математичких наука (72%) и друштвено-хуманистичких (64%) који их бар једном недељно читају. Ови резултати су детаљније приказани у Табели 7.

Табела 7. Студенти који најмање једном недељно читају,
према области студија

Питања из анкете	Друштвено -хумани- стичке науке	Техничко- техно- лошке науке	Природно - математи- чке науке	Медицин- ске науке	Умет- ност
Читам романе и популарне књиге (белетристика).	28%	23%	39%	12%	22%
Читам стручне књиге и оне из области свог интересовања.	54%	46%	69%	64%	49%
Читам књиге у штампаном облику.	71%	47%	69%	78%	55%
Читам књиге у дигиталном облику.	23%	42%	43%	33%	28%
Читам стручне часописе у штампаном издању.	22%	13%	24%	15%	14%
Читам стручне књиге у штампаном издању.	53%	34%	55%	75%	38%
Читам стручне књиге у електронском издању.	26%	43%	50%	33%	33%
Читам новине у штампаном издању.	34%	20%	21%	26%	21%
Читам новине у електронском издању.	64%	55%	72%	50%	39%

Према резултатима спроведеног емпиријског истраживања, алтернативна хипотеза H_1 није потврђена, јер је закључено да не постоји утицај година старости студената на учесталост испитаних читалачких навика, као ни статистички значајна корелација између студената различитих година старости и учесталости читања књига, часописа и новина, у штампаној и електронској форми. Алтернативна хипотеза H_2 је делимично потврђена. Закључено је да постоји статистички значајна разлика између студената према полу и учесталости читања књига, у штампаном и електронском облику, али не постоји статистички значајна разлика у погледу читања новина и часописа. Алтернативна хипотеза H_3 је потврђена, јер је установљено да постоји статистички значајна разлика између студената према области студија, у односу на учесталост читања књига, часописа и новина, у штампаном и дигиталном облику (сем код учесталости читања стручних часописа у електронском издању). На основу овде изнетих закључака, нулта хипотеза H_0 се оповргава, односно доказано је да међу студентима у Србији постоји разлика у погледу њихових читалачких навика и иновативности.

ЗАКЉУЧАК

„Књига је феномен који нас читањем обликује као духовно богату, свестрану личност и тиме припрема за заједнички живот у духу хуманизма, а важну улогу на том путу имају васпитачи и учитељи, којима је поверено велико благо – свест младог човека” (Stojanović i Purić, 2014, 517). Књижевна дела имају задатак да оплемене, продухове, подстакну хуманост, толеранцију, развију емоционалност, емпатију, допринесу развоју друштвених вештина неопходних ученику. Развијајући и богатећи своја унутрашња, емоционална стања читањем и обрадом вредних књижевних дела, ученици богате машту, развијају интелект, снаже личност и тиме обезбеђују предуслове да проникну у суштину света, разумеју смисао живота, спознају своје корене, али и разлике међу људима других култура, уоче праве, проверене вредности, духовно себе мењајући (Stojanović, 2013, 359–360).

Иако читање пружа континуирано нова сазнања, побољшање изражавања, богаћење речника, побољшавање меморије, јачање концентрације, уопштено говорећи, младима у Србији читање није једна од омиљених активности у слободно време (радије бирају разне друштвене активности).

Напредак у сфери технологије допринео је томе да су информације све доступније, и то у разним облицима, те су приметне и промене у навикама корисника у погледу читања. Све је присутније читање материјала посредством нових електронских уређаја, с обзиром на то да електронски медији укључују активацију више чула истовремено, па се добијају садржаји који обухватају како аудио и видео формате тако и текст и графику. Питање је да ли ће књига будућности бити физичко или електронско устројство (Vučković, 2012, 209).

На основу резултата секундарних истраживања, сугерише се развој читалачких навика младих у Србији, пре свега кроз утицај васпитача, учитеља и родитеља у њиховом раном узрасту. Емпиријско истраживање показало је да су, уопште гледано, релативно високи проценти студената који воле да читају, и преко 60% студената чита учестало, док се радије бирају штампане књиге, а дигиталне форме часописа и новина. Резултати истраживања показали су да не постоји утицај година старости студената на учесталост испитаних читалачких навика, као ни статистички значајна корелација између студената различитих година старости и учесталости читања књига, часописа и новина, у штампаној и електронској форми. Утврђено је да постоји статистички значајна разлика између студената према полу и учесталости читања књига, у штампаном и електронском облику, али да не постоји статистички значајна разлика према полу у погледу читања новина и часописа. Резултатима је доказано да постоји статистички значајна разлика између студената према области

студија, у односу на учесталост читања књига, часописа и новина, у штампаном и дигиталном облику.

Импликације рада указују на неопходност подстицања читалачких навика, посебно код студената техничко-технолошких наука и уметности, код којих је примећена најслабија учесталост читања књига. Иако се данас све подређује дигиталним форматима, не сме се заборавити на маркетинг оријентацију када су у питању потребе читалаца, односно да су навике студената још увек усмерене на књиге у штампаном облику. Резултати истраживања потврдили су тренд успешности девојчица у односу на дечаке у погледу читалачке писмености. Наведено важи и за каснију доб – студенткиње у већем броју од студената воле да читају и учесталије читају. Према томе, требало би више пажње посветити мотивацији и подстицају студената мушког пола да читају како би унапредили своја знања, фонд речи и „избор адекватног лексичког фонда, ...развили креативни и критички однос према књизи и свету о коме књига говори” (Ковачевић-Gavrilović i Stevović, 2007, 146), стекли бољу позицију приликом запошљавања и обезбедили себи квалитетнији живот.

Разматрана су постојећа истраживања на тему читалачких навика и начина њиховог поспешивања код различитих старосних доби читалаца, те како је есенцијално узети у обзир рани узраст и све факторе који утичу на стварање навика у читању, поменути фактори су обрађени у овом раду да би се створио увид у целокупни процес стварања културе читања, и код студената.

Узимајући у обзир резултате ранијих истраживања на тему читалачких навика у Србији (ученика основних и средњих школа, као и студената будућих васпитача и учитеља, те грађана Србије уопште) и резултате представљеног емпиријског истраживања у вези са читалачким навикама студената свих области студија у Србији, закључује се да се навике у читању нису значајно побољшале у протеклих осам година у Србији. Стога, не може се говорити ни о значајном поспешивању читалачке писмености, а посебно имајући у виду то што су у емпиријском истраживању испитане читалачке навике студената, код којих би требало да оне буду на знатно вишем нивоу у односу на особе којима студирање није примарна активност.

На основу резултата истраживања која показују најслабију учесталост читања студената, предлаже се детаљније истраживање фактора који утичу на поменуто, на факултетима техничко-технолошких наука и уметности.

ЛИТЕРАТУРА

- Baucal, A. & Pavlović Babić, D. (2010). *PISA 2009 u Srbiji: prvi rezultati Nauči me da mislim, nauči me da učim [PISA 2009 in Serbia: Initial results. Teach me how to think, teach me how to learn]*. Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu, Centar za primenjenu psihologiju. Preuzeto 4. 5. 2018. sa https://www.researchgate.net/publication/215583361_PISA_2009_prvi_rezultati_Nauci_me_da_mislim_nauci_me_da_ucim
- Beck, I. L. & Mckeown, M. G. (2001). Text Talk: Capturing the benefits of read aloud experiences for young children. *The Reading Teacher*, 55(1), 10-20. Retrieved May 16, 2018 from the World Wide Web <http://interactivereadalouds.pbworks.com/f/Capturing+the+Benefits+of+Read+Aloud+Experiences.pdf>
- Budevaca, N. & Baucal A. (2014). Razvoj čitalačke pismenosti tokom prva četiri razreda osnovne škole [Developing reading literacy during the first four grades of primary school]. *Inovacije u nastavi*, 27(2), 22–32. Preuzeto 12. 3. 2019. sa <http://www.inovacijeunastavi.rs/wp-content/uploads/Inovacije2-14/02Budjevaca-Baucal.pdf>
- Cvetičanin, P. & Milankov, M. (2011). *Kulturne prakse građana Srbije – preliminarni rezultati [Cultural practice amongst citizens of Republic of Serbia - preliminary results]*. Zavod za proučavanje kulturnog razvitka. Preuzeto 6. 5. 2018. sa http://zaprokul.org.rs/wp-content/uploads/2015/01/kulturne_prakse.pdf
- Dobrosavljević, D. (2015). Istraživanje šta mladi najviše čitaju [A research on the reading preferences of youth]. 6. *Konferencija studenata industrijskog inženjerstva i menadžmenta*, rad štampan u celini, 4. 6. 2015, Kragujevac, 13–16, Kragujevac: Fakultet inženjerskih nauka
- Fatiloru, O. F., Adesola, O. A., Hameed, B. A. & Adewumi, O. M. (2017). A survey on the reading habits among colleges of education students in the information age. *Journal of Education and Practice*, 8(8), 106-110. Retrieved May 03, 2018 from the World Wide Web <https://eric.ed.gov/?id=EJ1139158>
- Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu (2013). *Motivacija učenika za čitanje književnih dela [Motivation of students on reading literature]*. Pristupljeno 14. 3. 2019. sa <http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sites/default/files/db/books/motivacija%20za%20citanje.pdf>
- Ilić, P., Gajić, O. & Maljković, M. (2007). *Kriza čitanja: Kompleksan pedagoški, kulturološki i opšt društveni fenomen [Reading crisis: A complex pedagogic, cultural and social phenomenon]*. Novi Sad: Gradska biblioteka.
- Ismail, M., Ahmad, S. & Ahmad, S. (2013). Reading interest of college students in Peshawar. *Humanities and Social Sciences*, 20, 303.
- Jovanović, V. (2016). Čitalački resursi kao moderatori uticaja socio-ekonomskog statusa na postignuća na čitalačkoj pismenosti [Reading resources as the moderators of impact of the social-economic status on achievements in the sphere of reading literacy]. *Zbornik radova sa XXII naučnog skupa empirijskih istraživanja u psihologiji*, Filozofski fakultet u Beogradu, 117–122. Preuzeto 12. 3. 2019. sa <http://empirijskaistrazivanja.org/wp-content/uploads/2016/10/Zbornik-radova-EIP-2016.pdf>
- Kovačević-Gavrilović, V. & Stevović, N. (2007). Knjiga kao sredstvo za podsticaj jezičkog razvoja dece mlađeg školskog uzrasta [A book as a tool for enhancing linguistic developments amongst school children of younger age]. *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*, 39(1), 134–147. DOI:10.2298/ZIPI0701134K. Preuzeto 8. 5. 2018. sa [http://www.ipisr.org.rs/Upload/Dokumenta/Strane/ZbornikInstituta/39\(1\)2007/KNJIGA%20KA%20SREDSTVO....pdf](http://www.ipisr.org.rs/Upload/Dokumenta/Strane/ZbornikInstituta/39(1)2007/KNJIGA%20KA%20SREDSTVO....pdf)

- Krnjaić, Z., Stepanović, I. & Pavlović Babić, D. (2011). Čitalačke navike srednjoškolaca u Srbiji [Reading habits of high school students in Serbia]. *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*, 43(2), 266–282. DOI: 10.2298/ZIPI1102266K. Preuzeto 8. 5. 2018. sa [http://www.ipisr.org.rs/Upload/Dokumenta/Strane/ZbornikInstituta/43\(2\)2011/Zb-11-07.pdf](http://www.ipisr.org.rs/Upload/Dokumenta/Strane/ZbornikInstituta/43(2)2011/Zb-11-07.pdf)
- Lee, D. (1969). Critical and creative reading. *The Reading Teacher*, 22(5), 403–407.
- Manjoo, F. (2013). *You won't finish this article*. Retrieved June 20, 2018 from the World Wide Web <http://dare-think.com/2016/09/you-wont-finish-this-article/>
- Merriam Webster. Retrieved May 10, 2018 from the World Wide Web <https://www.merriam-webster.com/dictionary/read>
- Mihanović, Z. & Markotić, I. (2016). Marketing u nakladništvu – Navike čitanja i kupnje knjiga sveučilišne studentske populacije [Marketing in publishing – The habits of reading and purchasing books amongst population of university students]. *Zbornik sveučilišta u Dubrovniku*, 3, 135–158. Preuzeto 5. 5. 2018. sa <https://hrcak.srce.hr/169961>
- Mokhtari, K., Reichard, C. A. & Gardner, A. (2009). The impact of Internet and television use on the reading habits and practices of college students. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 52(7), 609–619. DOI:10.1598/JAAL.52.7.6
- Mrđa, S. (2011). *Kulturni život i potrebe studenata u Srbiji [Cultural life and needs of students in Serbia]*. Zavod za proučavanje kulturnog razvitka. Preuzeto 10. 5. 2018. sa <http://zaprokul.org.rs/wp-content/uploads/2015/01/studenti.pdf>
- National Endowment for the Arts (2007). *Reading on the rise*. Retrieved May 08, 2018 from the World Wide Web <http://www.haskins.yale.edu/papers/ReadingonRise.pdf>
- Nedeljkov, G. (2016). Elektronske knjige i nova dimenzija čitanja [Electronic books and a new dimension to reading]. *Infoteka*, god 16, 1-2, 75–80. Preuzeto 10. 5. 2018. sa https://infoteka.bg.ac.rs/ojs/index.php/Infoteka/article/view/2016.16.1_2.5_sr
- Ninamedia research (2015). *Istraživanje o položaju i potrebama mladih u Srbiji [A research on the conditions and needs of youth in the Republic of Serbia]*. Preuzeto 10. 5. 2018. sa <http://www.mos.gov.rs/public/ck/uploads/files/Dokumenta/Omladina/istrazivanja/Istrazivanje%20o%20polozaju%20i%20potrebama%20mladih%20u%20Srbiji%20I%20-%20Novembar%202015.pdf>
- Opačić, B. & Subašić, B. (2016). *Kulturne potrebe i navike građana Srbije [Cultural habits and needs of citizens of the Republic of Serbia]*. Zavod za proučavanje kulturnog razvitka. Preuzeto 10. 5. 2018. sa <http://www.seecult.org/sites/default/files/attachments/kulturne-potrebe-i-navike-gradjana-srbije.pdf>
- Palani, K. K. (2012). Promoting reading habits and creating literate society. *Journal of Arts, Science & Commerce*, 3(2), 90–94. Retrieved May 05, 2018 from the World Wide Web <https://pdfs.semanticscholar.org/e57a/53d3465e19fd2e67a9c45c6f30a2fca0bfb0.pdf>
- Palmer, W. S. (1975). Teaching reading in the secondary school: Practices and perspectives. *The High School Journal*, 59(2), 50–59.
- Pilipović, V. & Glušac, T. (2017). Čitalačka pismenost učenika srednjih škola – savremeni zahtevi i dostignuća (Primer trećeg razreda novosadskih srednjih škola), [Reading literacy amongst vocational school students - contemporary demands and accomplishments (An example of the third grade of high schools from Novi Sad)]. *Zbornik Matice srpske za društvene nauke*, 162(2), 317–331. Preuzeto 11. 5. 2018. sa http://www.maticasrpska.org.rs/stariSajt/casopisi/ZMSDN_162.pdf
- Popović, D. (2013). Razvoj čitalačke pismenosti i obrazovni program maternjeg jezika i književnosti u osnovnoj školi [Development of reading literacy, mother tongue education and literature curriculum for primary schools]. *Inovacije u nastavi –*

- časopis za savremenu nastavu*, 26(3), 112–122. Preuzeto 11. 3. 2019. sa <http://www.inovacijeunastavi.rs/wp-content/uploads/Inovacije3-13/10-Popovic.pdf>
- Stojanović, B. (2013). Vaspitne vrednosti tekstova u čitankama za mlade razrede osnovne škole [Educative values of texts in exercise books intended for younger classes of primary schools]. *Književnost za decu i njena uloga u vaspitanju i obrazovanju dece školskog uzrasta* (tematski zbornik), Učiteljski fakultet Vranje, 351–361. Preuzeto 10. 3. 2019. sa http://eprints.ugd.edu.mk/7158/1/_ugd.edu.mk_private_UserFiles_blaze.kitanov_Desktop_Zbornik%20Knjizevnost%20za%20decu%203.pdf
- Stojanović, B. (2014). Knjiga u svetlu savremenih medija [A book in the light of modern media], u: *Srbija između Istoka i Zapada: Nauka, obrazovanje, kultura, umetnost, Biblioteke i bibliografija u savremenom kulturološkom diverzitetu*, ur. A. Vraneš i Lj. Bajić, Filološki fakultet Beograd, 105–119.
- Stojanović, B. & Purić, D. (2014). Ljubav prema knjizi i čitanju – imperativ budućih vaspitača i učitelja [Affection towards books and reading - imperative for future educators and teachers]. *Savremene tendencije u nastavnim i vannastavnim aktivnostima na učiteljskim (pedagoškim) fakultetima* (tematski zbornik), Učiteljski fakultet Vranje, 505-519. Preuzeto 10. 3. 2019. sa <http://eprints.ugd.edu.mk/10292/1/Zbornik%20Savremene%20tendencije%20-%20za%20autore-240s..pdf>
- Szentyörgyvölgyi, R., Novotny, E. & Szabó, K. (2017). Comparative quantitative analysis of writing and reading habits on paper and digital. *Annals of Faculty of Engineering Hunedoara, International Journal of Engineering*, 15(3), 147-154. Retrieved May 04, 2018 from the World Wide Web <http://annals.fih.upt.ro/pdf-full/2017/ANNALS-2017-3-20.pdf>
- TNS Medium Gallup (2012). *Koliko čitamo knjige? [To what extent do we read books?]*. Pristupljeno 13. 3. 2019. sa http://www.tnsmediumgallup.co.rs/newsletters/Newsletter_TNSMediumGallup_Citalacke_navike_FIN_v3_Okt_12.pdf
- Vekonj, K. (2014). Biblioteke i knjige, Kraj ili reinkarnacija [Libraries and Books; Termination or reincarnation], u: *Srbija između Istoka i Zapada: Nauka, obrazovanje, kultura, umetnost, Biblioteke i bibliografija u savremenom kulturološkom diverzitetu*, ur. A. Vraneš i Lj. Bajić, Filološki fakultet Beograd.
- Vera, G. G., Valenzuela, J. P. & Sotomayor, C. (2015). Against all odds - Outstanding reading performance among Chilean youth in vulnerable conditions. *Comparative Education Review*, Vol. 59, No. 4.
- Visinko, K. (2014). *Čitanjem do ključnih kompetencija [Gaining key competencies by reading]*. Zagreb: Školska knjiga.
- Vučković, Ž. (2012). Kliktanje i mišljenje: Kultura knjige i čitanja u eri interneta [Clicking and Thinking: Culture of book and reading in the internet age]. *Kultura polisa*, 9(18), 197–211. Pristupljeno 14. 3. 2019. sa <http://kpolisa.com/KP18/kp18-IV-2-ZeljkoVuckovic.pdf>
- Vukadinović, L. & Perčić, K. (2017). The development of eLearning and its role on improving the educational process in the Republic of Serbia. *Osmo međunarodna konferencija eLearning 2017*, rad štampan u celini, 28–29. 9. 2017, Beograd, 119–124. Beograd: Univerzitet Metropolitan
- World's Most Literate Nations* (2016). Retrieved May 04, 2018 from the World Wide Web <https://webcapp.ccsu.edu/?news=1767&data>

READING HABITS AMONGST UNIVERSITY STUDENTS IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Karolina Perčić¹, Lazar Vukadinović²

¹Belgrade Metropolitan University, Faculty of Management, Belgrade, Serbia

²Union - Nikola Tesla University, Faculty of Business and Law, Belgrade, Serbia

Summary

Reading habits can be described as a continuous lifelong need for gaining new knowledge, and are perceived by individuals as both a necessity as well as a source of satisfaction. Reading habits are the subject of this paper, from the perspective of the students themselves as well as to their frequencies of reading books, newspapers, magazines, and the innovations in the reading process (the use of electronic vs. printed formats). This paper aims to examine the differences in reading habits of students and the extent to which they are prone to innovations, as well as to assess the impact of the age of readers on the frequency of reading books, newspaper and magazines, in both the printed and electronic form, than, statistically significant correlation between the mentioned variables, whether there is a statistically significant difference between students by gender and the frequency of reading books, newspapers and magazines, in printed and electronic form, as well as if there are statistically significant differences between students of different faculties based on their field of studies and frequency of reading, in printed and electronic form.

This paper presents the results of the secondary research as well as empirical research conducted during the months of May and June 2018, in the form of a descriptive and comparative statistics, on the topic of reading habits amongst university students in the Republic of Serbia.

The results of the research have shown that there is no influence of age of students on the frequency of the readers reading habits, as well as the statistically significant correlation between students of different age and frequency of reading books, magazines and newspapers, in printed and electronic form. There is a statistically significant difference between students based on their gender and frequency of reading books, in both the printed and electronic form, but there are no statistically significant difference in terms of reading newspapers and magazines. The results have also shown that there is a statistically significant difference between students as to the field of study, in relation to the frequency of reading books, magazines and newspapers, in printed and digital form. The research has found that in general, there is a relatively high percentage of students who like to read, and over 60% of the students read frequently, and their preference are books in printed form, and at the same time they opt for digital forms of magazines and newspapers.

Reading habits as a necessity and satisfaction provide opportunities for improvement in the personal development of an individual, as well as social progress as a whole, and in this regard, this is where we can find the significance of the conducted research and the paper as a whole.